

Reizen Waes Europa

STRAFFE REISVERHALEN VAN
TOM WAES

Manteau

één

© 2018 Manteau / Standaard Uitgeverij nv,
Rijnkaai 100/A11, B-2000 Antwerpen en Eén
Naar een idee van De Mensen

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

VERTEGENWOORDIGING IN NEDERLAND:
New Book Collective, Amsterdam
www.newbookcollective.com

Auteur: Tom Waes
Redactie: Thijs Delrue
Omslagontwerp en opmaak binnenwerk: Dominic Van Heupen
Beeldkatern: Tom Waes, Bert Ceulemans, Joris Lava en Sander Brants

Met dank aan Eén en alle mensen van De Mensen

Eerste druk: december 2018

ISBN 978 90 223 3587 1
D/2018/0034/294
NUR 740

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

INLEIDING

7

SPANJE

13

IJSLAND

38

GROENLAND

58

AZERBEIDZJAN

77

ISLE OF MAN

113

NOORD-IERLAND

130

POLEN

147

OEKRAÏNE

163

INLEIDING

ZOEK HET NIET TE VER

Wie seizoen 3 van *Reizen Waes* heeft gezien, herinnert zich misschien nog dat het de meest beladen reeks was tot dan toe. Haïti, Bangladesh, Sierra Leone en Venezuela waren niet de meest voor de hand liggende bestemmingen om televisiekijkend Vlaanderen op zondagavond te laten ontspannen voor de komende werkweek. Ook voor mij en mijn team was het mentaal en logistiek zwaarder dan ooit, in die mate dat ik me na afloop even afvroeg of ik nog een vierde seizoen in me had. Zowel fysiek als mentaal was ik na acht reizen in een tiental maanden tijd aan het eind van mijn Latijn. Na elke thuiskomst ben je amper geacclimatiseerd of je mag opnieuw je koffers pakken. En dat gaat niet in je koude kleren zitten, zeker niet als je de vijftig nadert...

Tot mijn aangename verrassing bleek dat de iets serieuzere toon amper iemand had doen afhaken, integendeel. Elke aflevering haalde zo'n 1,6 à 1,7 miljoen kijkers, de tweede aflevering over China was zelfs het best bekeken programma van 2017, beter nog dan de interlands van de Rode Duivels. Bij De Mensen besefte iedereen, inclusief ikzelf, dat het dom zou zijn een punt te zetten achter dit succesverhaal.

Eerst volgden nog enkele maanden opnames voor de politiereeks *Undercover*, waarin ik een van de hoofdrollen vertolk. Ondanks de vele draaidagen, waarvan sommige bijzonder intensief, word je als acteur in de watten gelegd, en tussen de opnames door heb je best veel vrije tijd. Een wereld van verschil met *Reizen Waes*, waar tijdsdruk en hectiek regeren en waar ik tegelijk gezicht en televisiemaker ben, waardoor ik voortdurend alert moet zijn en mee moet nadenken hoe we bepaalde problemen het hoofd zullen bieden. Niets van dat alles op de set, dus tegen het najaar van 2017 waren mijn batterijen weer opgeladen en was ik helemaal klaar om alle uithoeken van de wereld te ontdekken.

‘WAAROM NIET EUROPA?’

De volgende vraag die zich dan aandiende, was: waarnaartoe? Iedereen was het erover eens dat het tijd was voor een inhoudelijke breuk. De zware thema's uit seizoen 3 waren moeilijk vol te houden, laat staan te overtreffen, of we moesten voor logistiek haast onmogelijke bestemmingen als Irak, Jemen of Eritrea kiezen. In de categorie exotische/afgelegen/onbekende landen hadden we dan weer het gevoel dat het vaatje stilaan leeggetapt was.

Zo kwam de redactie uit bij de vraag: ‘Moeten we het altijd zo ver zoeken? Moeten we het niet eens omdraaien, dichterbij huis blijven en misschien iets dieper proberen te gaan?’ Dus kreeg ik het idee voorgelegd om voor seizoen 4 alleen Europese landen te bezoeken.

Ik moet toegeven dat mijn eerste bedenking was: wat is 't, is 't geld op? Ik vroeg me af of seizoen 4 niet te veel een *Reizen Waes light* zou worden. Maar toen legde de redactie me uit dat een Europese reeks qua logistiek en contacten leggen wellicht minder voeten in de aarde zou hebben dan een reis naar pakweg Noord-Korea, maar dat het inhoudelijk net een veel grotere uitdaging zou zijn om de kijker te verrassen.

‘Iets dieper proberen te gaan’ waren de codewoorden die me over de streep trokken. En dat had veel te maken met mijn reis naar Oeganda in het voorjaar van 2017, tussen de repetities en de opnames voor *Undercover* door. In de aflevering over Haïti in seizoen 3 hadden we niet zo'n rooskleurig beeld opgehangen van hulporganisaties en ngo's, en dat bleek in de maanden daarna zo zijn invloed te hebben op de vrijgevigheid van veel kijkers. Toen ik daar ook nog eens over werd geïnterviewd door de media, voelde ik me alsmaar schuldiger. Daarom belde ik zelf 12-12 met de vraag of ik iets kon doen om die organisatie opnieuw in een positiever daglicht te stellen. Dat leidde tot een speciale aflevering van *Reizen Waes* over een vluchtelingenkamp in Noord-Oeganda. Daarin brachten we het verhaal van Victoria, een getraumatiseerd meisje van tweeëntwintig jaar met een dochter van tien (!) die 400 kilometer door het oorlogsgebied in Zuid-Soedan was getrokken. Zo konden we laten zien wat er met het geld van 12-12 gebeurt en lieten we de perceptie kantelen. De oproep in deze speciale aflevering leverde 800.000 euro op.

Die ervaring deed me inzien dat een ietwat andere invulling van het *Reizen Waes*-concept ook kan werken. In plaats van een heel land af te schuimen en zo veel mogelijk verschillende dingen te laten zien

– tot nu toe meestal de insteek – kan het ook boeiend zijn om één specifiek verhaal te belichten. En voor dat soort verhalen hoef je niet noodzakelijk naar de andere kant van de wereld te reizen.

Daarom zijn we voor een aantal afleveringen van seizoen 4 voluit gegaan voor een thematische benadering. In IJsland bezochten we een dorpje met elf inwoners dat in de winter van de buitenwereld is afgesneden. In Groenland dompelden we ons vooral onder in de cultuur van de Inuit en hoe zij worstelen met de modernisering en de opwarming van het klimaat. We lieten zien hoe het slaperige eiland Man twee weken per jaar geldt als het mekka van de motorsport. Die aflevering is integraal gewijd aan de Tourist Trophy, de spectaculairste maar ook de dodelijkste motorrace ter wereld. We logeerden daar zelfs maar op één plaats. De Noord-Ierse hoofdstad Belfast bezochten we dan weer in de periode van de Oranjemarsen, wanneer de oude spanningen tussen protestanten en katholieken opnieuw aan de oppervlakte komen. In Oekraïne reisden we drie weken rond, maar in die dubbele aflevering eist de oorlog met Rusland onvermijdelijk de meeste aandacht op.

In de afleveringen van deze reeks deinzen we er opnieuw niet voor terug om de ernstige toer op te gaan, maar tijdens het vorige seizoen is gebleken dat het publiek die mix van entertainment en informatie wel kan smaken. De kracht van *Reizen Waes* is net dat en-enverhaal: zelfs in de loopgraven van Oekraïne kan ik staan zwanzen met de soldaten, maar ik durf hen ook kritische vragen te stellen.

In de drie laatste landen zijn we trouwer gebleven aan het traditionele roadtripconcept, wat zoals steeds tal van bizarre ervaringen, ontroerende ontmoetingen en fantastische landschappen heeft opgeleverd. Van Azerbeidzjan, gelegen op de grens tussen Europa en Azië, wilden we weten of de grote toeristische ambities van de overheid gerechtvaardigd zijn. Polen zendt zijn zonen en dochters massaal uit naar ons land, maar is voor veel Belgen nog steeds een grotendeels blinde vlek.

Spanje ten slotte is de enige echt klassieke vakantiebestemming die we aandeden, dus daar kwam het er het meeste op aan om de platgetreden paden te verlaten. Van dat laatste land heeft de redactie de meeste moeite gehad om me te overtuigen, maar researchers Jonas en Pim en eindredactrice Anne-Lore hebben andermaal bewezen van goudwaarde te zijn. De ideeën waar zij mee op de proppen komen, blazen me elke keer weer van mijn sokken, waardoor elk scepticisme omslaat in enthousiasme.

DREAMTEAM

Is dit vierde seizoen nu minder slopend gebleken dan het vorige? Ja en nee. We moesten minder lang vliegen (met minder jetlag tot gevolg) en ook de verplaatsingen in de landen zelf waren minder ver en comfortabeler. Toch blijft *Reizen Waes* hard werken. Niet zelden beginnen we meteen na de landing al te draaien. En ook tijdens de rest van de reis ligt het ritme bijzonder hoog, omdat we er alles aan doen om het scenario dat vooraf als leidraad wordt meegegeven zo strikt mogelijk te volgen en omdat we ook de moeilijker uit te voeren ideeën willen realiseren. Met ‘we’ bedoel ik het kleine, maar keihard werkende team dat me telkens vergezelt – zij het in wisselende bezetting: één regisseur (Bert, Sander of Ibbe), één cameraman (Nico, Jef of Frank) en één klankman (Joris, Johan of Pascal).

Stuk voor stuk willen zij het onderste uit de kan halen. Als een item of een interview niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd, zoeken we samen tot we een oplossing vinden. In Polen bijvoorbeeld zochten we urenlang vruchteloos naar bruikbare getuigenissen van de zogenaamde ‘heksen’ die daar nog wonen. Dat leverde maar één half gesprek op, waardoor het onderwerp in de vuilnisbak dreigde te belanden. Wat doen we dan? De volgende dag om zes uur opstaan om nog drie uur verder naar een dorpje te rijden waar iemand ons wel te woord wil staan. En daarna moet onze aanvankelijk geplande draaidag eigenlijk nog beginnen. Ik heb echt een dreamteam van vechters, die mee nadenken en geen enkele inspanning schuwen om een zo straf mogelijk programma te maken. Het resultaat is dat we bijna elke keer thuiskomen met alles wat vooraf op het verlanglijstje stond.

Mijn eigen grootste troef is mijn spontaniteit, die deuren opent en het ijs breekt. Hoewel dat mijn natuur is, mag ik nooit vergeten dat ik een tv-programma aan het maken ben, waardoor zelfs een schijnbaar spontaan gesprek hard werken is. Gelukkig kan ik ook daarvoor rekenen op een team dat goed op mij en op elkaar is afgestemd.

Oksana, onze Russische gids in de Krim, wilde bijvoorbeeld al vrij snel getuigen over het feit dat ze ondanks (of net door) haar dubbele nationaliteit opgesloten zit op het schiereiland. Samen met de regisseur moet ik er echter voor zorgen dat zo’n conversatie op het juiste moment en op de juiste plek plaatsvindt, zodat ze precies past in de opbouw van het programma. In dit geval wilden we dit onderwerp het liefst pas helemaal aan het einde van de afle-

vering aankaarten. Maar toen ze er tijdens onze boottocht tussen de Zwarte Zeevloot opnieuw over begon, vond ik dat ik haar moest laten praten. Door het opvallende decor zou het onmogelijk zijn om dit gesprek als conclusie te monteren, maar ik voelde dat dit een spontaan, authentiek tv-moment zou opleveren. En als ik spring, moet de crew volgen. Ik wisselde een snelle blik van verstandhouding met regisseur Sander, die in een ander bootje meeluisterde, en hij gaf me met een knikje groen licht. Ook cameraman Jef, die net de grote boten om ons heen aan het filmen was, begreep meteen dat hij zijn focus moest verleggen.

Daarna is het aan mij om het gesprek te kanaliseren en te sturen zonder dat het aan spontaniteit inboet. Ik probeer op te bouwen van een introductie naar een conclusie, en moet me ondertussen bewust zijn van wat de kijker op dat moment al weet of nog niet weet, zodat ik de juiste vragen kan stellen. Maar bovenal moet ik oprecht blijven luisteren. Dat kost veel energie, maar de voldoening achteraf is des te groter. Voor mij en voor de crew.

BRON VAN INSPIRATIE

Nu alle afleveringen zijn ingeblikt, kan ik alleen maar besluiten dat het weer een fantastisch seizoen is geworden. Ik ben enorm tevreden met de keuzes die we hebben gemaakt, want die hebben onvergetelijke momenten opgeleverd. En ook verrassende inzichten, in positieve maar ook in minder positieve zin. Op amper 2800 kilometer van Brussel heb ik in een actief gebruikte loopgraaf gestaan. Exact honderd jaar na de Eerste Wereldoorlog hebben we blijkbaar nog altijd niets geleerd! Ik ben ook meermaals op de limieten van de Europese Unie gestuit. Zo vind ik het ondenkbaar dat Europa niets kan doen aan de straffeloze smokkel van marihuana en sigaretten in Zuid-Spanje, of aan de extreem vervuilende bruinkoolcentrales in Polen.

Maar wat we met deze reeks vooral hebben bewezen, is dat je niet per se naar de andere kant van de wereld hoeft te reizen om fijne en verrassende ervaringen op te doen. Het is bovendien veel makkelijker om Polen of IJsland te verkennen dan helemaal naar pakweg Vanuatu te reizen.

Zoek het dus niet te ver. En ook: luister niet alleen naar wat de gids vertelt, maar praat ook eens met de mensen. Zo voel je vaak veel

sneller de polsslag van een land. Wie weet kan *Reizen Waes* je wel de nodige inspiratie bieden...

Toen we na onze laatste reis naar Oekraïne in Zaventem waren geland, botsten we in de luchthaven op een groep van vijftien uitgelaten twintigers die mij aanklampten en bijna omhelsden. Ze kwamen net terug van Georgië, waar ze precies hetzelfde traject hadden gevolgd als ik in seizoen 3. Een mooier voorbeeld van inspiratie en een fijner compliment kan ik me moeilijk indenken.